

1

KENNIS-EN
WERKVORMEN
BOX

ETHISCH EN JURIDISCH

ETHISCH EN JURIDISCH

Beste,

Deze box met het thema; Ethisch en Juridisch, staat vol met handige kennis en praktijkgerichte werkvormen. Jij bent als professional betrokken bij de palliatieve zorg. Jouw rol als professional is om kennis over palliatieve zorg te verspreiden onder jouw collega's binnen de organisatie en/of op de eigen afdeling of team.

Box de laatste zorg

Deze box palliatieve zorg kunt je op 2 manieren gebruiken. Als 'stand alone' of in combinatie met een deskundigheidsprogramma.

Opzet van de box

De box bevat diverse materialen en werkvormen. Deze box bevat materiaal over het thema; 'Ethisch en Juridisch'. De box kent een vaste structuur zodat het gemakkelijk zoeken is wat bij jou of je collega's past. De werkvormen hebben we geprobeerd aantrekkelijk, creatief en zo simpel mogelijk te houden zodat het binnen de bestaande structuren van een werkdag kan plaatsvinden.

Deskundigheidsprogramma

Het deskundigheidsprogramma 'kwaliteitskader palliatieve zorg in de praktijk' volgt de domeinen van het kwaliteitskader palliatieve zorg. Per domein zijn er kennisboxen. [Klik hier](#)

Het deskundigheidsprogramma leidt niet op tot een functie. Het is een vorm van bijscholing die jouw rol als professional in de palliatieve zorg verstevigt. Het programma en de kennisbox wil het kwaliteitskader palliatieve zorg op de werkvloer laagdrempelig toepasbaar maken. Wel wordt per onderdeel accreditatie aangevraagd. Benieuwd naar de opzet van het programma en/of de onderdelen die inmiddels beschikbaar zijn? [Klik hier](#).

Kwaliteitskader palliatieve zorg

In het kwaliteitskader palliatieve zorg hebben vertegenwoordigers van patiënten en hun naasten, zorgverleners en zorgverzekeraars vastgelegd wat zij kwalitatief goede palliatieve zorg vinden

[Open hier de PDF van het kwaliteitskader.](#)

[Open hier de animatie van het kwaliteitskader.](#)

Tot slot

Wij wensen jou veel plezier met de inhoud van deze box niet alleen voor jezelf maar juist om te delen met jouw collega's. Heb je zelf heel goede ideeën om deze box of een box op een ander thema te vullen, wij horen het graag.

Mail naar: info@npza.nl

ETHISCH EN JURIDISCH

Aan professionele zorgverlening zijn (zorg)ethische en juridische principes verbonden. Dat wil zeggen dat je werkt binnen kaders. Richtlijnen, protocollen en wetgeving zijn voorbeelden van kaders. Je kunt ook denken aan beroepscode of regels van de organisatie waarin je werkt.

Je hebt ook persoonlijke kaders zoals je 'wordingsgeschiedenis' wat maakt dat bepaalde waarden heel belangrijk voor je zijn in je werk. Die maken dat je doet wat je doet en op welke manier (normen) je dat het liefste doet. In je werk houd je rekening met diverse kaders, waarden en normen van verschillende mensen waaronder je collega's en de mensen voor wie je zorgt. Dat kan wel eens wringen en/of roept emoties op zoals irritatie en boosheid.

In het kwaliteitskader staan twee standaarden beschreven.

1. De zorgverlener herkent, erkent en verkent de complexe ethische kwesties die zich voor kunnen doen in de zorg voor patiënten met een levensbedreigende aandoening of kwetsbaarheid.
2. Geldende wet- en regelgeving, erkende medische zorgstandaarden en professionele richtlijnen vormen de kaders waarbinnen waarden, wensen en behoeften van de patiënt of wettelijk vertegenwoordiger en diens naasten worden gerespecteerd.

Deze kennis- en werkvormenbox gaat met name over de eerste standaard. Emoties horen nu eenmaal bij het werk dat je doet. Stil staan bij - en aandacht geven aan je eigen emoties is belangrijk. Het maakt dat je, je werk goed kan doen en vol kan houden.

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

WERKVORM

WIL IS WET?

OMSCHRIJVING

Wilsverklaringen hebben de naam nogal nutteloos te zijn, maar opvattingen over het eigen levenseinde blijken behoorlijk stabiel. Daarentegen kunnen mensen de consequenties van bepaalde behandelingen en situaties aan het eind van het leven niet altijd goed overzien. Dit staat als inleiding in het artikel 'Over het nut van wilsverklaringen' geschreven. Een gesprek over een wilsverklaring kan een goede aanleiding zijn als onderdeel van vroegtijdige zorgplanning.

TOEPASSING

Verdeel de groep in tweeën en geef aan dat één groep 'eens' is en welke groep 'oneens' is. Geef het artikel aan je collega's en geef hen de tijd het te lezen.

Daarna gaan de groepen 'eens' en 'oneens' uit elkaar. Geef beide groepen een stelling mee zoals bijvoorbeeld; 'Een gesprek over wilsverklaringen moet een arts doen omdat het gaat over medische beslissingen en is daarom bij uitstek geen taak van verpleegkundigen'

In de groep 'eens' bedenken je collega's alleen argumenten waarom zij het eens zijn met deze stelling. In de andere groep alleen argumenten waarom zij het oneens met de stelling zijn. Het gaat er niet om óf je collega's persoonlijk voor of tegen zijn maar dat zij zich proberen te verplaatsen in de positie van anderen die het eens of oneens zijn met deze stelling. Kun je je bijv. verplaatsen in artsen die dit vinden? Wat zal het perspectief van patiënten zijn?

Vervolgens gaan beide groepen met elkaar in debat. Zet stoelen en de groepen tegenover elkaar. Als iemand iets wil zeggen, gaat hij/zij staan. Het is belangrijk dat mensen om de beurt praten en mensen niet persoonlijk aanvallen.

Besprek en reflecteer daarna hoe het debat is ervaren en hoe het voor collega's was iets te verkondigen waar zij zich misschien helemaal niet in kunnen vinden. Welk gevoel gaf dat? Zijn er inzichten die jullie mee kunnen nemen in je werk? Is er misschien een conclusie die jullie kunnen trekken t.a.v. de stelling? Wat betekent dat voor in je werk?

TIJDSINVESTERING

- 5 minuten voorbereiding (uitprinten artikel)
- 10 minuten uitleggen van de opdracht
- 5 minuten artikel lezen
- 10 minuten argumenten bedenken
- 15 minuten in debat
- 10 minuten nabespreken

WERKVORM

CURA

Als zorgverlener krijg je regelmatig te maken met 'lastige situaties'. Situaties waarin niet duidelijk is wat het juiste is om te doen of waarin je sterk het gevoel hebt dat keuzes die anderen maken niet tot goede zorg leiden. Gestructureerd stilstaan bij zo'n situatie kan dan helpen. Om goed met de situatie om te gaan én om niet overbelast te raken.

OMSCHRIJVING

CURA is een instrument dat helpt om in vier stappen (individueel) een ethisch dilemma te bespreken.

1. Concentreren
2. Uitstellen
3. Reflecteren
4. Actie ondernemen

In sommige organisaties zijn er CURA-ambassadeurs of er is een ethiekcommissie. Je kunt aan hen vragen het gesprek te leiden. Uiteraard kun je het ook zelf doen. Goed om te weten; het vraagt een goede voorbereiding om een CURA bijeenkomst te kunnen doorlopen. Om je op weg te helpen is er een [e-boek](#) en een [CURA handleiding](#). Deze helpen om een gesprek m.b.v. CURA zo goed mogelijk voor te bereiden.

Voor alle deelnemers is er een [hand-out](#).

TOEPASSING

Wanneer er sprake is van een 'lastige situaties' waarbij er sprake is van morele twijfel. Situaties waarin het niet duidelijk is wat het juiste is om te doen.

TIJDSINVESTERING

15 minuten introductie

30 - 45 minuten doorlopen van CURA-methodiek

Let op! Het kost tijd en organisatie om op zoek te gaan naar een gespreksleider en iedereen bij elkaar te krijgen, houd daar rekening mee. Mocht je de bespreking zelf willen begeleiden, dan vergt het tijd de hand-out te lezen en je goed voor te bereiden op je rol als gespreksleider.

Mocht je willen weten wie er binnen het netwerk palliatieve zorg van Amsterdam en Diemen gespreksleiders zijn, dan kun je contact opnemen met daniellevanbennekom@npza.nl of wieswagenaar@npza.nl

WERKVORM

DILEMMA FESTIJN

In de palliatieve fase kunnen veel dilemma's ontstaan. Een voorbeeld hiervan is hoe moet je omgaan met de wensen van naasten die vanuit het perspectief van goede zorg of professioneel inzicht die niet in het belang of wens zijn van de cliënt.

OMSCHRIJVING

Hieronder staan een aantal alledaagse dilemma's die je zomaar kunt tegenkomen in de zorg aan mensen in de palliatieve fase. Voor deze dilemma's kun je o.a. het CURA-model gebruiken vanuit werkvorm 2.

1. Meneer Driessen is in de terminale fase en komt binnenkort (enkele dagen) te overlijden. Moet meneer Driessen nog wel wisselligging krijgen?
2. Mevrouw van Coevorden is de terminale fase. Ze ontwikkelt een blaasontsteking. Is antibiotica nog wel nodig?
3. Mevrouw Zondervan is in de palliatieve fase. Ze heeft al veel behandelingen gehad zonder resultaat. De kinderen willen dat ze gaat voor een experimentele behandeling. Mevrouw zegt tegen jou dit niet te willen, maar doet wat de kinderen vragen.
4. Dhr. Van Tiggelen woont in een verpleeghuis. De laatste tijd weigert hij peritent om te eten. Wend zijn mond af of spuugt het eten weer uit. De familie vind hun echtgenoot en vader sondevoeding moet krijgen anders komt het niet goed.
5. Ik mag afwijken van protocollen als het in het belang van de patiënt/cliënt is. Zeker in een palliatieve fase.
6. Palliatieve sedatie wordt ingezet maar je vraagt je af of de arts wel voldoende andere alternatieve heeft onderzocht.

TOEPASSING

- Lees de dilemma's voor en laat je collega's een eerste reactie geven op het dilemma. Exploreer met elkaar de eerste reacties. Zijn er veel overeenkomsten of juist verschillen? Bespreek deze met elkaar. Zijn de overeenkomsten en/of verschillen te herleiden? Opvoeding, geloof, ... (waarden en normen).
- Herkennen de collega's bovenstaande dilemma's? Je kunt mogelijk een zelf ervaren dilemma die erop lijkt bespreken volgens het CURA model.

TIJDSINVESTERING

Werkvorm 1: 20 minuten totaal bij 1 of 2 dilemma's.

Werkvorm 2: 30 - 45 minuten doorlopen van CURA-methodiek

WERKVORM

WET IS WET

OMSCHRIJVING

Wet- en regelgeving zijn misschien niet direct de dingen waar je heel erg enthousiast van wordt. Toch maken ze, zonder dat je daar al te veel bij stil staat een belangrijk onderdeel uit van de zorg die je geeft. Veel handen maken licht werk gaat ook op om kennis op te doen in taaie kost als wet- en regelgeving. Als meerdere mensen hun schouders er even onder zetten, dan levert dat veel op.

TOEPASSING

Maak samen met collega's een inventarisatie van de wetten waar jullie tijdens je werk mee te maken hebben. Je kunt dit uiteraard ook meer specificeren door je bijv. te richten op palliatieve zorg. Een voorbeeld lijst kun je [HIER](#) vinden. Maak vervolgens duo's en geef elk duo 1 of 2 wettelijke of anderszins gereguleerde aspecten om nader uit te werken. Plan vervolgens een nieuwe bijeenkomst waarin elk duo de tijd krijgt een samenvatting, het liefst op een zo creatief mogelijke manier te presenteren aan de groep. Als naslag stuurt iedereen het uitgewerkte materiaal naar de deelnemers op.

TIJDSINVESTERING

Totaal circa 120 minuten

10 minuten voor een toelichting over het waarom van deze oefening

5 minuten brainstormen

5 minuten verdelen van wetten en taken

30 minuten uitwerken per wet- regelgeving

15-30 minuten creatieve vorm bedenken

60 minuten bijeenkomst waarbij ieder duo 10 minuten presenteert.

WERKVORM

WAARDENSPEL

OMSCHRIJVING

Weet jij wat voor jou echt belangrijk in je werk? Welke waarden drijven je waardoor je doet wat je doet? Zit er verschil in waarden privé of tijdens je werk? Vinden jij en je collega's eigenlijk hetzelfde belangrijk? Door met elkaar in gesprek te gaan over waarden en normen leer je elkaar beter begrijpen.

TOEPASSING

Print de [lijst met waarden](#) uit en deel deze uit aan je collega's.

Je vraagt iedereen zich af te vragen 'Wat is voor jou van belang in het leven?' Met die vraag in gedachten vraag je iedereen 15 waarden aan te kruisen.

Vervolgens vraag je of je collega's er daarvan 5 weg wil strepen en de volgende ronde erna nog 5. Er zijn nu 5 waarden over.

Vraag nu of iedereen een maatje zoekt.

Twee aan twee worden de waarden vergeleken? Zijn er waarden die hetzelfde zijn? Zijn er waarden die je in de ander verbazen?

Bepreek met elkaar wat maakt dat juist die waarden belangrijk voor je zijn? Herken je de waarden van je collega tijdens het werk? Vertel elkaar wat herkenbaar is tijdens het werken met elkaar of juist helemaal niet. Is dat wat je onder de aangekruiste waarden verstaat voor jullie beiden hetzelfde?

TIJDSINVESTERING

5 minuten de lijst uitprinten.

5 minuten uitleg van de oefening

10 minuten de eerste 20 waarden aankruisen

10 minuten om er 2 x 5 weg te strepen

20 minuten om met elkaar de waarden te bespreken.

10 minuten nabespreken.

Tip; Je kunt deze oefening in een half uurtje doen wanneer iedereen als voorbereiding de waardenlijst invult en zoveel weghaalt dat er 5 overblijven.

ETHISCH EN JURIDISCH

NAWOORD

In deze box vond je materialen en werkvormen om jouw kennis over het thema 'Ethisch en Juridisch' te delen met jouw collega's. We hopen dat je met plezier gebruik maakt of hebt gemaakt van deze box.

Jij mag erop rekenen dat wij, als netwerk palliatieve zorg, voorwaarden creëren zodat kennis over palliatieve zorg verspreid en benut wordt. Deze box wil zo'n voorwaarde zijn. Jouw ondersteunen om kennis beschikbaar te maken voor jouw collega's. Deze kennis met hen uit te wisselen, ervaringen te delen en elkaar te helpen. Zodat mensen in de palliatieve fase en hun naasten de ondersteuning en zorg ontvangen die bij hen past. Kortom samenwerken aan het verbeteren van de palliatieve zorg!

Goede ideeën zijn welkom

Misschien heb jij een andere leuke werkvorm gevonden die jou en je collega's goed is bevallen of heb je lesmateriaal ontwikkeld dat je graag wilt delen. Misschien worstel je met een vraagstuk op jouw afdeling waar je nog materiaal en werkvormen voor zoekt.

Wij horen het graag!

Meer boxen en lesmateriaal

Klik hier voor meer boxen met verschillende thema's

Klik hier voor lesprogramma's op verschillende thema's.

Klik hier voor de agenda deskundigheidsbevordering in de regio

Deze box is gemaakt door:

Netwerk palliatieve zorg Amsterdam • Diemen

Contact:

Wies Wagenaar, netwerk coördinator

Danielle van Bennekom, projectleider

WETTENLIJST

- **Wet BIG** (Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg)
- **WGBO** (Wet Geneeskundige Behandelingsovereenkomst)
- **WLZ** (Wet langdurige zorg)
- **Wmo** (Wet maatschappelijke ondersteuning)
- **ZvW** (Zorgverzekeringswet)
- **AWBZ** (Algemene wet Bijzondere Ziektekosten)
- **Wzd** (Wet zorg en dwang)
- **WvGGZ** (Wet verplichte GGZ)
- **Wkkgz** (Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg)
- **KWZ** (Kwaliteitswet zorginstellingen)
- **Wbp** (Wet bescherming persoonsgegevens)
- ...
- ...

WAARDENLIJST

Aandacht	Flexibiliteit	Meeveren	Verantwoordelijkheid
Assertiviteit	Geborgenheid	Mildheid	Verbinding
Autonomie	Gehoorzaamheid	Moedig	Verbondenheid
Avontuur	Geld	Nederigheid	Verdraagzaamheid
Balans	Gelijkwaardigheid	Nuchterheid	Vernieuwing
Bekwaamheid	Geloof	Onbaatzuchtigheid	Vertrouwen
Betrouwbaarheid	Geluk	Onafhankelijkheid	Vindingrijkheid
Bescheidenheid	Genuanceerdheid	Ondernemend	Vitaliteit
Betrokkenheid	Gevoeligheid	Ontwikkeling	Volharding
Bezieling	Gezamenlijkheid	Onvoorwaardelijkheid	Vrede
Collegialiteit	Gezondheid	Openheid	Vreugde
Continuïteit	Groei	Passie	Vrijgevigheid
Creativiteit	Harmonie	Plezier	Vrijheid
Daadkracht	Heelheid	Rechtvaardigheid	Waardering
Dankbaarheid	Hulpvaardigheid	Respect	Waardevol
Degelijkheid	Humor	Rust	Waardevrij
Deskundigheid	Inlevingsvermogen	Samenwerken	Waardigheid
Dienstbaarheid	Innovatief	Schenken	Waarheid
Discipline	Inspiratie	Schoonheid	Wijsheid
Doelgerichtheid	Intergriteit	Solidariteit	Zekerheid
Duidelijkheid	Intimiteit	Speelsheid	Zelfbehoud
Duurzaamheid	Kennis	Spiritualiteit	Zelfkennis
Eenheid	Klantvriendelijkheid	Toegankelijkheid	Zelfstandigheid
Eerlijkheid	Kunstzinnigheid	Toewijding	Zelfvertrouwen
Effectiviteit	Kwaliteit	Tolerantie	Zingeving
Efficiëntie	Leiderschap	Troost	Zorgvuldigheid
Eigenheid	Levenslust	Trouw	Zorgzaamheid
Enthousiasme	Liefde	Uitdaging	
Erkenning	Loyaliteit	Veelzijdigheid	
Essentie	Mededogen	Veiligheid	